

*Олена КОВАЛЕВСЬКА,
викл. першої категорії відділу духових інструментів
Мистецької школи при КЗ «Ніжинський фаховий коледж
культури і мистецтв імені Марії Заньковецької»
Чернігівської обласної ради*

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ У ПРАКТИЦІ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ УЧНІВ: ВИМОГИ СЬОГОДЕННЯ

Модернізація змісту інтегрованої мистецької освіти, поліпшення практики музичного виховання та навчання учнів, спрямованої на формування творчої особистості з високо розвиненим світом духовних цінностей, музично-естетичних інтересів, національної самосвідомості, зумовлюють нагальну потребу в зростанні професіоналізму особистості педагога, бачення ним основної мети – виховання та пошуку оптимальних шляхів її реалізації задля успішного розвитку молодого покоління та Української держави.

Ключові слова: *музична освіта, педагог, компетенції, інноваційна діяльність, дистанційне навчання.*

Глиbokі соціальні, духовні та економічні зміни, що відбуваються на межі третього тисячоліття в Україні, поставили освіту, культуру, мистецтво в ряд важливих соціальних проблем. Ще гостріше ці проблеми відчуються в умовах викликів, які постали перед українським народом сьогодні – збереження української нації, держави, культури, мови, музики, всього того, що є українським. Ми боремося з кровавим агресором, захищаючи своє, відстоюючи свої демократичні права, своє право бути цивілізованою європейською державою, будувати своє майбутнє у вільному суспільстві освічених людей з інтеграцією в європейську спільноту.

У важких умовах сьогодення опинилося все населення України. Карантинні обмеження через коронавірусну пандемію, умови воєнного стану змушують українців вчитися жити, працювати, навчатись у нових реаліях. Сьогодні всіма силами ми повинні отримати перемогу не тільки над зовнішнім ворогом, перемогу світла над темрявою, але й спроектувати свій європейський шлях розвитку задля щасливого майбутнього українського народу. А для цього

необхідна велика праця, насамперед над собою, над вихованням молодого грамотного, освіченого покоління, над викоріненням всього того, що руйнує нашу національну свідомість та ідентичність. За цих умов педагогічна майстерність вчителя у професійній діяльності набуває особливої значущості. «Сьогодні існують високі суспільні вимоги щодо фахової підготовки майбутніх педагогів. Адже мова йде про соціальну місію вчителя і ті суспільні перетворення, які пов'язані з його професійними цінностями. Перш за все, це ціннісні пріоритети в діяльності вчителя, реалізувати які можливо шляхом збереження набутих українською школою і педагогічною наукою традицій і досвіду, а також раціонального засвоєння передового світового» [1, с. 43].

Специфіка педагогічної майстерності викладача у сфері мистецтва – фахівця, який навчає дітей мистецтва, професіонала-музиканта, музиканта-виконавця, інтерпретатора вимагає як особистого, так і професійного розвитку у музичному та педагогічному напрямках. Вирішувати ціле коло психолого-педагогічних проблем навчання і виховання викладачу сприяє неформальна освіта у формі різноманітних майстер-класів, відкритих уроків, творчих майстерень, вебінарів, тренінгів тощо. Розв'язання кожної з проблем вимагає від викладача відповідальності й своєчасного передбачення, розуміння та проектування освітньої музично-педагогічної роботи, гнучкого стилю мислення у музично-педагогічній праці.

Методичні засоби, зміст і форми практичної роботи педагогів у єдності теорії і практики впливають на свідому й підсвідому сфери, на розвиток пам'яті й волі, уяви й фантазії, практичної дії та її результату.

Мета нашої роботи – висвітлення особливостей та основних вимог до професійної майстерності викладача у викликах сучасності.

Пошук удосконалення шляхів виховання молодого покоління засобами музики завжди був і залишається предметом музично-педагогічних досліджень. Значний внесок в успішне розв'язання проблем музично-естетичного виховання у загальнопедагогічному аспекті зробили О. Михайличенко, Л. Масол, С. Науменко, Г. Падалка, В. Сухомлинський, та ін.; в розвитку

духовного потенціалу особистості – О. Олексюк, М. Ткач, Г. Шевченко та ін. Проблеми удосконалення освітніх процесів, музичної педагогіки, педагогіки добра, значення естетичного виховання знаходять висвітлення у працях І. Зязюна, Г. Падалки, О. Рудницької, Л. Хлебникової, Л. Масол та ін..

Мистецька освіта на сучасному етапі розвитку характеризується швидким зростанням обсягів інформації та інтеграцією інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес.

Науковці розглядають різні підходи до визначення сутності інноваційної педагогічної діяльності та її структури. Відмінні тлумачення цього поняття різними авторами викликані неоднаковим баченням основної суті та радикальністю нововведень. Деякі з них вважають інноваціями тільки те, що вносить радикальні зміни до певної системи, інші – навіть незначні нововведення.

Педагогічна інновація – це педагогічна діяльність, пов'язана з іншим, ніж у масовій практиці та культурній традиції процесом становлення особистості, з іншим поглядом і підходом до освітнього процесу.

Інноваційна концепція музичного навчання – це інноваційна система поглядів, об'єднана єдиним фундаментальним задумом, що визначає розуміння явищ і процесів музичного навчання та передбачає більш ефективну реалізацію процесу музичного виховання, є основою для розробки системи виховання і конкретних педагогічних технологій.

Отже, впровадження інноваційних технологій – це процес пошуку, який тісно пов'язаний з розвитком нетрадиційних форм, методів і засобів навчання, заснованих на перевагах інфокомунікативних технологій. Він відрізняється багатогранністю теоретичних поглядів і досвіду впровадження педагогічних інновацій.

Сучасні педагогічні дослідження та практика вітчизняної педагогічної освіти свідчить про зростаючий інтерес до використання комп'ютерних технологій у мистецькій освіті. Ставлення до проблеми комп'ютеризації навчання мистецьких дисциплін неоднозначне. Далеко не всі погоджуються з

тим, що в мистецькій освіті це доречно, корисно та необхідно. Комп'ютер із його можливостями привабливий, передусім тим, що по-новому забезпечує процеси комунікації у навчанні музикантів. Існує точка зору, що будь-яке використання комп'ютера і є інноваційним підходом.

Розвиток цифрових технологій дає можливість впровадження у практику інноваційних форм навчання педагогів – це електронні та Інтернет науково-практичні конференції, відкриті педагогічні марафони тощо. Їх переваги вбачаються у більш ефективному навчанні вчителів музичних дисциплін, котрі без відриву від основної педагогічної діяльності мають можливість переглянути відеодоповіді досвідчених фахівців, ознайомитися з досвідом учасників електронних заходів у режимі онлайн та оффлайн, а також взяти активну участь у педагогічних форумах, обговореннях тощо. Такі форми сприяють формуванню наукового мислення вчителів-практиків, поширення кращих педагогічних ідей, демонстрації рівня розвитку педагогічної майстерності педагогів, розвитку їх педагогічної творчості, практичні навички з технік виконання, інтерпритації тощо.

Тому завдяки інноваціям в освіті та культурі створюються широкі можливості для формування, розвитку та вдосконалення знань, вмінь та навичок всіх суб'єктів навчального процесу.

Попри впровадження інновацій у соціальний простір, сучасний стан музичної освіти перебуває у так званому «нестійкому», «не комфортному» середовищі, пов'язаному із багатьма соціальними, економічними, політичними та іншими явищами. Скорочення видатків держави на освіту та мистецтво, падіння престижу викладацької праці, оптимізація музичних навчальних закладів, закладів позашкільної освіти тощо, негативно відображаються на стані життєдіяльності всього суспільства. Безперечно, на стані освіти позначаються будь-які явища, які відбуваються в сучасному світі. Зокрема, про це свідчить процес та уже перші наслідки світової пандемії COVID, а тепер ще й виклики воєнної агресії. В освіті масовий перехід на дистанційне навчання піднімає цілу

низку проблем, які стають центральними темами у сучасних наукових колах. Відтак новітні виклики потребують і нових компетенцій.

Треба зазначити, що в «Академічному словнику української мови» поняття «компетенція» (лат. «взаємно прагну, відповідаю, підходжу») зазначається як «добра обізнаність із чим-небудь» та «коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи; коло питань, в яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід і т. д.», а «компетентність» як «поінформованість, обізнаність, авторитетність» [3, с. 27].

Професійна компетентність – це інтегральна якість особистості, що поєднує психолого-педагогічну, фахово-музичну, інформаційно-комунікаційну компетенції.

Метою формування професійних компетентностей вчителів музики складає комплекс розвинених музичних здібностей і педагогічних якостей, які здатні забезпечити найвищі результати в музичному навчанні та вихованні.

Професійна майстерність вчителя вимагає творчої особистості, яка здатна самореалізовуватись шляхом оволодіння професійними компетентностями та вміє вміло організувати музичну діяльність учнів. Адже особистість педагога, його індивідуальність та харизма разом з неповторністю особистості учнів є носіями національної культури. В суб'єктно-суб'єктних відносинах діяльність будується за законами спілкування, тому вміння комунікувати є вагомою компетенцією вчителя.

Учитель сам повинен бути Особистістю та формувати Особистість кожного учня. У педагогічних поглядах Г. Сковороди чітко простежуються складові виховання Особистості. Насамперед – це виховання «серця» і «душі», виховання мистецтвом слова, поезією, музикою. Моральнісним спрямуванням просякнута вся філософія життя нашого видатного мислителя, композитора, педагога. Потреба у навчанні, вихованні, творчості була життєвою його потребою. Виховання Людини, творчої особистості, яка володіє високим рівнем знань, бажанням до пізнання нового було метою педагогічної діяльності

Г. Сковороди. Життя та творчість українського мислителя, його музично-педагогічна спадщина є надзвичайно актуальною у роботі педагога.

Провідними в роботі сучасного вчителя музичного мистецтва повинні бути принципи гуманізації і демократизації. Сьогодні можна стверджувати, що одним з найважливіших чинників гуманізації і демократизації школи є педагогіка співробітництва, покладена в основу навчально-виховного процесу. Педагогіка співробітництва здійснюється в гуманному ставленні до дітей – співробітництві вчителя з учнями. Тому на музичних заняттях, зокрема на заняттях гри в ансамблі, заміна авторитарного підходу вчителя до спілкування з дітьми на підходах співробітництва є вкрай важливою. «Проте сутність педагогічного бачення дитини не в тому, щоб виявити порушення дисципліни або неправильну відповідь на запитання, а в шанобливому ставленні вчителя до дитячих захоплень, у вмінні ненав'язливо «вплести їх у канву уроку» [2, с. 138].

Добір методів, прийомів та видів навчальної діяльності учнів визначається поставленою метою та завданнями, репертуаром, психолого-віковими особливостями учнів, здібностями та рівнем їх підготовленості, індивідуальними нахилами самих вчителів тощо. Формування професійних компетентностей педагога сприятиме успішності навчального процесу та формуванню духовності, естетизму, моральної та ціннісної сфер підростаючого покоління.

Висновки. Перед сучасним педагогом високі вимоги щодо формування його професіоналізму. Процес набуття компетенції сучасного вчителя музичних дисциплін є ґрунтовним процесом формування фахівця, який відповідав би глобальним запитам суспільства, вмів адаптуватися до нових вимог часу, володів професійно-особистісними характеристиками та різноманітними методиками організації навчально-виховного процесу. Для того вчитель повинен бути творчою особистістю, вміти моделювати творчість у своїх учнях, ґрунтовно продумуючи методичні підходи до навчання учнів на індивідуальних та групових заняттях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гнатів З. Проблема естетичного виховання майбутніх педагогів у процесі фахової підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр.* / редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя : КПУ, 2019. Вип. 65. 140 с. Т. 1. С. 40–45.
2. Притула Б. Сучасні проблеми музично-естетичного виховання в Україні. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки* / за ред. Величко С., Дряпіка В. та ін. Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. Випуск 36. С. 122–126.
3. Словник української мови: в 11 т. / ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 4: І – М / ред. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, П. П. Доценко. Київ : Наукова думка, 1973. 840 с.